

Magtubu to bay li bij Hébrejé Kwôlo kôl kwôli magtubu to bay li hen

Ii wo dêṅse magtubu to Hébre na, ôbi a kelê ré gelij môn derê kwôlê églis a iyôn men, ré gelij môn derê kwôlê tumô bijé ka kwôni a iyôn a men, d̄iba gelij naṅ magtubu to ju li bij kwôni iyôn né. Nij̄ba, bô sapitre 13 aṅ gerjé bêrsé wori na, dosé to yi ya hen a gelé wo ré na deré kibi magtubu. Aṅ magtubu hende to hen na, kôl kwôli ôbi lêre hen ré men, kôl kwôli bijé ka bay li magtubu hende to hen bij̄i hen né a men. Dô ré ba magtubu hende to hen lij̄ na Itali a, nij̄ba, kwôni hôn d̄êrêrê wori ré (13: 24). Magtubu hende to hen lij̄ bij̄ na bay ayê bôô ka kwôlij̄i ôm habij̄ hen aṅ gawrê kaṅ kwôlê woji damaṅ hen. Aṅ li wo ka p̄oni erem d̄éj̄ ayê bôô woji. Ôbi lê magtubu hende to hen dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré d̄ebu iyêre tô ayê bôô men, gelji dampare to Krist to d̄ê are kêṁ naṅ ari lêri kêṁ ka gengij̄ sa gelé hen.

Sapitre 1:1-3 na, kirija tô magtubu hende to hen ayij̄ menba, kôl na kwôli gelé wo Emen né gel yiri nô naṅ geré wo Kemari J̄ésu Krist hen. Magtubu hende to hen soderij̄ na kirij̄ wôô.

Kwo tumô sapitre 1:4-10: 18 na, kôl kwôli dampare to Krist to d̄ê kirij̄ hen. Ôbi na kwo dami gôlij̄ sa bay kibi Emen mera ré (1: 1-3)

nijba, kwo dami gôlij sa *manê ka derômaran a men (1: 4-2: 18), sa *Moyis men, sa Josuwé men (3: 1-4: 13). Ôbi na *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe pôn nêŋ wo bijare to kôrbi. Men, ôbi gôlij sa damné kaŋ bay bê kwôbe ka bijare to cayi hen men (4: 14-7: 28). Sarga wori wo ôbi li têê pôn nêŋ hen na, dê sa sarganê ka kwôni ka *Israyêl (8: 1-10: 18).

Kwo wôô sapitre 10: 19-13: 19 na, ôbi dôbe ibiyare bô Hébrejê bi bay ré lêŋnê tô ayê bôô a (10: 19-39). Na ya hen a, nana uwôŋ mawi kwôlo gengiŋ sa anŋan ayê gengé ka gengiŋ sa bay ayê bôô ka magtubu tôô to cayi (Sapitre 11), men ôbi kôlji bi bay ré dî tirji sa Jêsu Krist a wô berij bôrji iyêre sa kaŋê wo bay kaŋji hen, mega wo ôbi na berij bôri hen iyôŋ men (12: 1-11). Cêgi gerjê tôô to ôbi ay biji men, yêgiŋ marji a men (12: 12-13: 19) hen, menba, ôbi duu kibri nan terê kibi men, liji dosé a men (13: 20-25).

Wô lê nan Hébrejê bi bô mênê woji ré dê sarji ré na, ôbi lê magtubu hende to hen dôbji na ibiyare bôrji a mera ré, nijba, ôbi kôl kwôli kirij ka iyêre gengiŋ sa bay ayê bôô sa terare a nà men, kôl kwôli anŋa Krist li nan geré wo temayri hen men. Ôbi li sarga wo nini nê m lê ré hen. Ôbi lê magtubu hende to hen kôlij bay dêŋsê magtubu hende to hen ré yiji bay derê kwôli Jêsu Krist perê ka kwôni a, ôbi wo na ôbi tô gelê wo nan kwini wô bijé kêm ka biri kwôlê hen.

Emen iyêl nan geré wo Kemari Jêsu

¹ Ca ba Emen na kôlij mômêrna kwôlê têê kwône men, nà ná bay kibri a ôbi na ré jéji kôlij ßijé kwôli bi wo hen naŋ gwosoyri wo gay gay men.

² Emen na kôlij ßijé kwôlê na hen iyôŋ hende to hen kwôy kemnêŋ aŋ haw hen wo sa terare baa ða wo ta kerê niŋ hen kôba, ôbi kelêna kwôlê wori naŋ geré wo Kemari. Kirina Emen na diŋ tô terare naŋ are kê m hen na, nà ná naŋ Kemari Jésu wo ôbi na biri are kê m kôbri a mega ôbi emê cibré iyôŋ hen.

³ Na naŋ Kemari aŋa nana gelij dampare to Emen hende to dami hen men, ôbi gelij naŋ Emen têj têj a men. Na naŋ néé wo kwôlê wori bi wo hen aŋa ôbi ré biŋ aŋga sa terare a nà kê m ô naŋ gerérji hen. Cêgi naŋê wo ôbi naŋ geré wô dôriŋ têriŋ sa ßijé kê m aŋ bi bay ré sélij hen iyôŋ niŋ na, ôbi ô merê sa kôbi Ibari Emen woŋ gusurô a wo na Emen ôbi sa are kê m hen wô emê iyére naŋ ði.

Jésu na kwo dami wo gôlij sa manê ka derômaran a

⁴ Na hen iyôŋ aŋa Emen né li wo Kemari na kwo dami gôlij sa manê ka derômaran a mega hini woŋ Kemari bi wo ôbi na biri hen na kwo gôlij sa hini manê ka derômaran a bay ka hen kê m.

⁵ Perê manê ka derômaran a na, na i a Emen ré kôli iyôŋ ba:

«Na jôbi a na Keman aŋ kemnêŋ ßijé a henê wo ené na Ibam ba?»

Men, kwo ôbi kôli iyôŋ ba:

«Na yé Ibari aŋ ôbi a yé Keman men ba?»

Emen na kôl hen iyôŋ gengiŋ na Jésu mera.

⁶ Nij̄ba, kirija Emen na d̄a j̄eŋ naŋ Kemari wo na ôbi sa are kê m̄ sa terare a nà na, ôbi na kôl iyôŋ ba:

«Bi manê kê m̄ ka derômaran̄ a ré tibri.»

⁷ Kwo manê ka derômaran̄ a ba, Emen na kôl iyôŋ ba:

«Bay ré na bay jé kari mera.

Bay yi môŋ kal iyôŋ men,

môŋ kôli tare iyôŋ a men.»

⁸ Nij̄ba, kwo gengiŋ sa Kema Emen na, Emen kôl iyôŋ ba:

«Jôbi Emen, gagay kenare tom a yé yôd naŋ kwini men,

ju ô m̄ iyére tom naŋ gerére a men.

⁹ Jôbi ba, aŋgan̄ derôre a jeré gey d̄iba ju gey ka habij̄ né.

Na tôri bi wo hen aŋa Emen wo na Emen wom hen

na ré dôrem aŋ ayem lij̄ kwôni wo dami d̄ê bay erérem

aŋ yem dôrem daman̄.»

¹⁰ Emen hô kôl gengiŋ sa Kemari kôl iyôŋ ba:

«Kelma, ca tumô ba jôbi a dé tô terare men,

derômaran̄ kôba na jôbi a dé a men.

¹¹ Are bay ka kê m̄ ka ju d̄i hen na,

a nanê nij̄ba, jôbi ba já merê yôd naŋ kunem.

1:5 1: 5 2 Samuyêl 7: 14, 1 Kronik 17: 13   **1:6 1: 6** Détéronôm 32: 43   **1:7 1: 7** Kurôn kibé 104: 4   **1:9 1: 9** Kurôn kibé 45: 7-8

Derômaran̄ nan sa terare a halê môn bargay ka ôli iyôn̄.

12 Já lêgerêji timên timên môn bay lêgerin̄ bargay kan̄ kelanê iyôn̄ ulê an̄ men, já gasêji môn bay gasin̄ bargay iyôn̄.

Nin̄ba, jôbi ba, ju na kenem bi wo hen a d̄iba ju bilin̄ né men,

merê tu gejn̄ wom kô ré a men.»

13 Mana wo derômaran̄ wo Emen na kôli iyôn̄ ba: «Era ju sa mô sa kôben woūn gusurô a na kwôy wo na lê an̄ bay barem a yé an̄gan̄ sêlê têm» hen na, nan̄.

14 Kwo manê ka derômaran̄ a ba bay na tunu to li jé wo Emen to ôbi jére ô lê nan̄ bin̄é ka ôbi d̄a gôlin̄ nan̄ ci hen mera.

2

Gelê wo Emen béna hen na, na li lin̄ wôrê ré

1 Mega wo Emen kelêna kwôlê nan̄ geré wo Kemari hen iyôn̄ na, bi na ay kwôlo ôbi kelêna bi wo hen lin̄ wôrê ré. Hena nana ay lin̄ wôrê ba, naa d̄éjn̄ geré wo dôri.

2 Wôsa nana hôn mega wo kwôlo *manê ka derômaran̄ a na kelêna hen na, na kwôlo dami. An̄ bin̄é ka na toy ré men, na bi kwôlê sara ré a men hen na, Emen na pôrji wô kibi jé lêreji bi wo hen.

3 Nin̄ba, nabay ba, nana toy béré kwôli gelê wori bi wo hen men, an̄ hena nana li lin̄ wôrê ba, Emen a perêna wô jé lêrena bi wo hen men. Na Kelma Jêsu Krist nan̄ yiri a kelêna tumô kwôli

gelê wo Emen ré gôlij naŋ na aŋ ðijé ka na toy kwôli gelê bi wo hen na, bay gel wo kwôli bi wo hen ré na tiri.

⁴ Men, Emen kôba, gel mega wo béré bi wo hen ré na tiri aŋ bi bay li aŋgaŋ gelé naŋ kaŋ gené ka ðê kirij ka gay gay men, ôbi bij ðijé jé lèreji gay gay wo Tunu biji hen naŋ bô geyé wo Emen.

Jésu gelij ðijé geré wo ôbi a gôlij naŋ ci

⁵ Na manê ka derômaraŋ a Emen né ðiji sa wulê wo a era hen nana kôl kwôli haw hen né.

⁶ Nijba, lij bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Ayi! Emen, gawra na i a jeré erem sari a kêm hen iyôŋ ba?

Men gawra wo na ani ré hen ba, wô mi a jeré bô sari hen iyôŋ ba?

⁷ Ju li aŋ manê ka derômaraŋ a yi ka dami kari seem iyôŋ menba, ju biri dampare mega to kilmé iyôŋ.

⁸ Ju biri dampare hende to hen iyôŋ bi ôbi ré ômij sa are kêm.»

Hena Emen né bij gawra mô sa are a kêm hen iyôŋ na, gel na wo ani kani ré baa wolé ré. Nijba, haw hen merê wo ôbi mô sa are a kêm hen na, nana gel ré tô.

⁹ Nijba, na Jésus a nana gili wo dô tumô are kêm. Ca ba Emen na bij manê ka derômaraŋ a yi ka dami kari sem aŋ bi naŋ bô derê wo Emen na, ôbi ré ma wô sa ðijé kêm. Na wô beré wo ôbi bu bôri iyêre sa gusij to bay giili a men, wô temare to ôbi ma a hen a men aŋa Emen né biri dampare mega to bay bij kelma iyôŋ hen.

¹⁰ Wôsa Emen a na ôbi d'ére are kêmen, are kêmen na kari a men. Wô kibi gusiŋ to Jésu geliŋ hen na, Emen fu na sa têri yôd aŋ bi biŋé kwône ré yiŋ kamni d'ôbi Emen men, bi bay ré siŋ bô kiriŋ kaŋ hini emê a wôsa Jésu a derê tumôrji bi ôbi ré gôliŋ naŋ ci.

¹¹ Jésu a lê a biŋé ré yiŋ ka séli tu Emen a aŋ biŋé bay ka hen na, bay kêmen Ibarji a na Emen pôn nêŋ hari. Na hen iyôŋ a Jésu ré uwôgeji yêneri naŋ yi yé hen.

¹² Aŋ ôbi kôliŋ Emen iyôŋ ba:

«Na kôliŋ yênen kwôlem men, na d'ebé tumô biŋé kêmen wô ayê kem a men.»

¹³ Ôbi hô kôl iyôŋ ba:

«Na bê bôn na sa Emen a.»

Men, hô kôl iyôŋ ba:

«Gel, nibay naŋ kamrê ka Emen na gey ené gôliŋ naŋ ci bay a na.»

¹⁴ Kamrê ka ôbi kôliŋ kwôliŋi hen na, na nabay ka sa terare a nà ka ôriŋ naŋ kurôŋgi yi naŋ kwôbe hen. Bi wo hen aŋa Jésu kôba, ré yi mega ci hen iyôŋ wô maŋ aŋ mênij Sidan men, wô kibi temayri hende to hen na, ôbi mênij Sidan wo ôriŋ naŋ néé woŋ derij biŋé hen.

¹⁵ Jésu li hen iyôŋ bi biŋé ré hariŋ temare ré niŋ wôsa ca ba bay na mô mega limé iyôŋ sa kibi harê, niŋba, Jésu era sa tôrji biji ta.

¹⁶ Wôsa ôbi era sa terare a nà na wô lê naŋ manê ka derômaran a ré, niŋba, na wô lê naŋ kwôŋgê *Abraham.

¹⁷ Na hen iyôn̄ aṅa ré dé wo ôbi ré yi mega yêñêri iyôn̄ sa are kêm a aṅ bi ré yij̄ *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe woji tumô Emen a wô lij̄ jé wo Emen. Ôbi a derê têrij̄ sa b̄ijé. Dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wo Emen bi wo hen na, na kwôni woṅ ôbi bô pôn men, na ôbi berê tu ṅa to b̄ijé a men.

¹⁸ Aṅ haw hen ôbi nêm lê ṅaṅ ka bay sélji wô mênêji hen, wôsa ôbi kôba, bay na gili gusij̄ men, bay na séli a men.

3

Jésu na kwôni wo dami gôlij̄ Moyis

¹ Iyôn̄ ba, yêñên, kenbay ka Emen uwôgêṅge aṅ kena kari hen na, déṅge ermé woṅge yi sa Jésu a wo Emen jori bi ré yi *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wo gengij̄ sa ayê bô wo nana kôl kwôli b̄ij̄ b̄ijé hen.

² Jésu na kwo Emen na dôri wô jé woṅ bê kwôbe. Ôbi li jé wori ṅaṅ bô pôn mega wo *Moyis kôba, na lij̄ bô geyé wo Emen hen iyôn̄ men, mega wo lij̄ bô magtubu a iyôn̄ ba Moyis ré na ôbi bô pôn bô iyé Emen a kêm iyôn̄.

³ Hini emê wo bay uwôl sa Jésu a hen gôlij̄ kwo bay uwôl sa Moyis a. Wôsa b̄ijé den na ôbi dé iyére d̄iba, kwôni den iyére yere sa pôn né.

⁴ Iyére to yôn̄ yôn̄ kôba, ṅaṅ ôbi dére dére, nij̄ba, ôbi dé are bay ka kêm hen na Emen pôn nêṅ hari.

⁵ Ôbi a, Moyis na ré na ôbi jé wo li jé wori na
bô pôn bô iyé Emen a kêm. Ôbi na na mana a
ré yé ôbi deré kwôli aŋga Emen rée kelê kwôli
men hen.

⁶ Nijba, *Krist ba, na Kema Emen a bô sa are
bay ka kêm ka yi bô ira hen. Men, ôbi li jé wori
bi wo hen na bô pôn a men. Nabay bîjé kari
kôba, nana yi môj iyére tori iyôj hena nana fu
ayê bô wona dô men, hena nana dî bôrna dô sa
aŋga nana dij denjôrna hen a men.

Kini deré bul wo bîjé ka Emen yi ya

⁷ Na ôbi á, Tunu top hendi bô bôré ré kôl iyôj
ba:

«Hena kené toy tô Emen kemnêj na,

⁸ ken bi bôrŋge denjel mega wo môjêrŋge na
narij kwôlê kibri a men,

wulê wo bay na sélijni derô gwôlê hen a men
né.

⁹ Wulê bi wo hen na, Emen na kôl iyôj ba:

Môjêrŋge na naren kwôlê men,

na sélen a men,

mês a sa aŋga dôri ka na en li biji bay na gel
kwôy elê tôre pôrbu hen.

¹⁰ Na ôbi á, ulê bô wujê sarji a na haw hen ré
kô nij.

Aj en kôl iyôj ba:

«Bîjé bay ka hen ermé woji na kelaŋ na en men,
bay li aŋga en gey bi bay ré li hen né a men.»

¹¹ Na wô bi wo hen a ené dusu yen na bô tarê
kôl iyôj ba:

«Bijé bay ka hen a bijji kini deré bul wo na en gey bijji hen ré kwôy.» »

¹² Yênen, déngge tu melênê sa yerŋge a wô wo kwôni perêrŋge a hen bô habré naŋ kaŋê toyé kwôlê maa liri aŋ a derê yiri yi Emen woŋ ôbi merê tu geŋ a.

¹³ Dôbijnge ibiyare bôrŋge a naŋ wulê wulê wô wo Sidan maa lénge aŋ ka yé bay têriŋ men, bay bôô denjelé a men. Mega wo magtubu to Emen kôl: «Kemnêŋ» hen iyôŋ na, hena kwôlê bi wo hen ré kuriŋ marŋge a ba ya tô na, ken dôbijnge ibiyare bôrŋge a.

¹⁴ Hena nana bi bôrna dô sa Krist a mega wo nana bij bôrna sari a tumô hen iyôŋ na, nana bijé kari bay na tiri.

¹⁵ Ôbi a, ré lij bô magtubu to Emen kôl iyôŋ ba:

«Hena kené toy tôô Emen kemnêŋ na, ken dî bôrŋge denjel mega wo môpêrŋge na narij kwôlê kibri a men hen iyôŋ né.»

¹⁶ Na bijé ka yôŋ a na toyé tôô Emen aŋa na ré biri kwôlê ré hen a men ba? Bijé bay ka hen kêmen na, na ka Moyis na deraji soŋ Ejipt a hen.

¹⁷ Na ka yôŋ aŋa bô Emen na ré tari sarji a kwôy li elê tôre pôrbu derô gwôlê hen ba? Na wô sa ka na li têriŋ aŋ na maji derô gwôlê a hen.

¹⁸ Wulê bi wo hen na, na bijé ka yôŋ a Emen na ré dusu yiri kôl iyôŋ ba: «Bay a bij sa iyére to en bu sa tere wô bijji bi bay ré dôriŋ bul ré kwôy»

hen ba? Ôbi na kôl hen iyôn na wô sa bay narê kwôlê.

¹⁹ Ôbi a, yênen, nana hôn mega wo ré na wô ayê bôô woji wo naɲ bi aɲa bay ré biɲ kini derê bul bi wo hen a ré hen.

4

¹ Emen na ay tôri dîré biɲ biɲé geré ré ôriɲ kini derê bul wori a. Tôri hende to ôbi na ay hen na, ba ya kemnêɲ kemnêɲ. A iyôn ba ken déɲge tu melênê sa yerɲge a bi kwôni perêrɲge a hen ba erê kini derê bul bi wo hen a ré.

² Nabay kôba, nana toy béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen mega wo môpêrna na toyiɲ derô gwôlê hen iyôn men. Niɲba, Kwôlo Dôri bi wo hen, na li naɲ ci ré wôsa bay bi bôrji sara ré. Na ôbi á, bay ré biɲ kini derê bul bi wo hen a ré hen.

³ Kini derê bul bi wo hen na, na kwona nabay ka nana bi bôrna sa Kwôlo Dôri wori bi wo hen a. Na kwôli derê bi wo hen a Emen ôbi na ré kôliɲ iyôn ba:

«Bôn na taren aɲ na en dusu yen kôl iyôn ba: Biɲé bay ka hen a biɲji kini derê bul wo na en gey biji hen ré kwôy.»

Kôliɲ hen iyôn na wô wo derê bul ré naɲ ré, wôsa kirija Emen na djiɲ sa terare hen na, ôbi na dî are kê m kô niɲ.

⁴ Liɲ bô magtubu to Emen kwôli wulê wo jôgiɲ jurgem kôl iyôn ba:

«Emen dô bul sa to jurgem a wulê wo ôbi kôriɲ jé wori woɲ dé are hen.»

⁵ Men, bô magtubu to Emen hende to nana dêŋse hen na, lij ya kôl iyôn̄ ba:

«Bay a erê bij̄ kini derê bul wupê ré kwôy.»

⁶ Bij̄né bay ka tumô ka na toy kwôlo Emen hen na, bay bij̄ji kini derê bul bi wo hen a ré hen na, na wôsa bay kaŋ biri kwôlê. Iyôn̄ ba, kini derê bul bi wo hen na, bij̄né ka pôni a bij̄ ya.

⁷ Na ôbi wo hen, aŋa Emen né genge wulê wo đangi wo bay uwôgeri «kemnêŋ.» Elê kwône gaŋ cêgê menba, ôbi na kôl kwôlê naŋ geré wo kelma Dabid mega wo na lij tumô kôl iyôn̄ ba: «Hena kené toy tôô Emen kemnêŋ na, ken bi bônge dengel ré.»

⁸ Hen aŋa Josuwé na ré dô tumô kam *Israyêl kwôy bij̄ kini derê bul bi wo hen na, Emen henaŋ ré kelê kwôli wulê wo đangi ré nij̄.

⁹ Ôbi a, bij̄né ka Emen réé bij̄ kini derê bul bi wo hen a mega wo Emen kôba, dô bul wulê wo jôgij̄ jurgem wori a hen men.

¹⁰ Wôsa kwôni wo bij̄ kini derê bul bi wo Emen bu sa têri hen na, ôbi a derê bul sa jé wori a mega wo Emen lij jé wori dé are kô aŋ dôrij̄ bul hen iyôn̄ men.

¹¹ Iyôn̄ ba, na masêŋge wô bij̄ kini derê bul bi wo hen a điba, bi kwôni kurij̄ wô wo ôbi ré kaŋ kibi Emen mega wo môpêrna na lij hen iyôn̄ né.

¹² Kwôlo Emen na, na kwôlo yi mega ré mô tu geŋ iyôn̄ men, na kwôlo nééri ya a men. Aŋ déé đê yeberé to dami to kaŋne wôô hen aŋ sôn̄. Ôbi ô kwôy kirij̄ ka tunu naŋ ermé daŋ ya hen men,

kibi kurij̄ a men, bô ibé a men, ôbi yêge sa anja yi bôrna ka nana gey lê hen a men.

¹³ Ani ka a uwôbê tu Emen a ba, naɲ wôsa ôbi hôn ari dééri pôn pôn kêm men, ari déri ka a uwôbê tiri a ba, naɲ a men. Aɲ na tumôri ôbi a, aɲa nana sa derê tô ari lêrena ta biri.

Jésu na dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wona

¹⁴ Kwôli ayê bôô wona wo nana dôrij̄ bijné kwôli hen na, na biri dô wôsa Jésus Kema Emen a na *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wona wo ô kwôy tumô Emen a hen.

¹⁵ Dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wona bi wo hen hôn iya wona dô damaɲ wôsa ôbi kôba, bay séli naɲ geré wo gay gay môɲ nabay iyôn men, niɲba, ôbi li têrij̄ ré ded.

¹⁶ Iyôn ba, eraɲge na uséɲge ligi Emen wop ôbi bô baliyare hen díba, na harêɲge ré. Kirij̄ bay ka hen ôbi a dé bôri jalê sa têrij̄ lêrena men, a lê derê naɲ na men, wô gôlij̄ naɲ na wulê wo naa ôrij̄ doyri hen a men.

5

¹ Emen tô damné kaɲ bay bê kwôbe na perê gawrê a aɲ díji bi bay ré yi bay jé kari biji men, bi bay ré bijné kwôbe wô têrij̄ lêreji a men.

² Bijné ka hôn ani ré men, ge kay a men hen na, *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a hené geré lê derê naɲ ci wôsa ôbi kôba, iya mega bay hen iyôn men.

³ Na wô wo ôbi kôba, iya men hen, aya ré li sarga bij Emen na wô têrij to ðijé mera ré, nijba, wô têrij tori a men hen.

⁴ Kwôni a hena iyôn aya ayê dampare to dami wo damné ka bay bê kwôbe dé sari a sa kibri mera ré. Nijba, na Emen a uwôgiri mega wo ôbi na uwôgij Arôn hen iyôn.

⁵ Kwo *Krist kôba, na hen iyôn hende to hen men, ôbi ay dampare to dami wo damné ka bay bê kwôbe sa kibri mera ré. Nijba, na Emen a uwôgiri aya kôli iyôn ba:

«Na jôbi a na Keman aya kemnêj ðijé a henê wo ené na Ibam.»

⁶ Ôbi hô kôl bô magtubu to Emen a kôl iyôn:

«Ju na ôbi bê kwôbe aya kunem yôd mega wo Mêlkisédek na yij hen iyôn.»

⁷ Kirija Jésu na bay sa terare a na tô na, ôbi na hôn wo Emen ré aya néé wo ré gôlij aya ði kibi temare a. Aya ôbi uwôl Emen têê kwône kwôy sômij kibé aya tô to dami aya Emen li aya ði sa kibi bê kwôlê wori bi wo hen.

⁸ Bi wo ôbi na Kema Emen hen hari kôba, ôbi gelij gusij wô hônij bijare Emen kwôlê.

⁹ Kirija Jésu dirij kibi jé wo Emen biri ré li hen kêk kô nij na, ôbi yi ôbi gôlij aya ðijé woj tiri men, ôbi bij ðijé kêk ka biri kwôlê hen gelê wo aya kwini.

¹⁰ Emen ðiri dami wo damné ka bay bê kwôbe mega Mêlkisédek na yij hen iyôn men.

5:3 5: 3 Lébitik 9: 7   5:4 5: 4 Sé nô 28: 1   5:5 5: 5 Kurôn kibé 2: 7   5:6 5: 6 Kurôn kibé 110: 4   5:7 5: 7 Matiyé 26: 36-46, Mark 14: 32-42, Luk 22: 39-46

Déŋge tu melênê sa yerŋge a wô wo ma kena d'én geré wo Emen

¹¹ Kwôlo gengijŋ sa Mêlkisédêk na, kwôli yi mé wo niné kelê nijba, wo niné dô tôri béŋge na iyêre gaŋ wôsa kirijŋa kwôni derêŋge kwôlê ba, ken toy lew ré.

¹² Ré na kenbay a ré yé bay derê kwôlê wôsa ken dôyrê are bay ka hen ca yeŋ nijba, ken hôn dô ré. Aŋ ken ôrijŋ doy bi kwôni ré hera wô gelêŋge a sôŋ aŋga na nina gelêŋge tumô cog cog ka gengijŋ sa kwôlo Emen hen. Aŋ yi mega wo kené na kamrê ka dê ka yi na kuba mera d'iba, ken yi môŋ gawrê ka iyêrjê ka ré emê na kwô nij hen iyôn né kwôy.

¹³ I i wo yi kuba baa ya tô na, ôbi na kema wo dê. Kwôni bi wo iyôŋgi hen na, ôbi hôn derê tu aŋga habijŋ naŋ ka dôri ré.

¹⁴ Kwô na, na kwo bijné ka iyêrjê. Bay dôyrê ermé sa are a men, bay hôn derê tu aŋga habijŋ naŋ ka dôri a men.

6

¹ Iyôn ba, na dôyrêŋge aŋga iyêre iyêre ka gengijŋ sa Jêsu aŋ bi nana hôn daman a mega bijné ka iyêrjê men, kwôlo na nana toy tumô hen na, na déŋge cêgerna aŋ na dôyrêŋge na aŋga iyêre iyêre nij. Nijna hô gelijŋ bijné aŋga tumô cog cog ka bay na gelji hen ré nij. Aŋga bay na gelji tumô cog cog bay a nà: Belé cêgeriji bijŋ aŋga a ôrijŋ naŋ ci kibi temare a hen men, bê bôô sa Emen a men,

² gelé anğa gengijn sa batêm to gay gay* hen men, ulê kôbi sa kwôni a men, gelé anğa gengijn sa jê sé kamjê men, ka gengijn sa jerê kwôlê wo nañ kwini hen a men.

³ Añ are bay ka ré dôñsijn hen na, hena Emen né ulêna sara a men ba, nija hô gelénge a ré nij. Añ naa erênge tumô.

⁴⁻⁶ Iyôn ba, ñiné ka hô hô tô jé lêreji wo cay hen ba, kwoji a yé iyen ba? Ñiné bay ka iyôngi hen gelji perangê wo hena ligi Emen men, bay uwôn terê kibi wori damañ men, uwonji Tunu toñ hendi bô bôrê men, bay hôn derê wo kwôlo Emen men, bay hôn néé wo wulê wo Emen a sa ômijn iyére tori hen a men. A hena ñiné bay ka na hôn are bay ka hen kêm aña ré hô hôñji cêgê na, anğa kwôni a lê añ bi bay ré hô bul cêgeriji bij têtijn toji ba, nañ nij. Wôsa yi mega wo bay ré hô fér Kema Emen sa gurô tagelê men, bay ré tiréri tu ñiné a men iyôn.

⁷ Kirija emen uwônge kwôy kwôy sa terare a añ kaw ka bay ci hen si dô añ li nañ bay yagêre hen na, Emen tô kibri sa terare hende to hen a.

⁸ A hena gasem nañ kalmê ka habijn ré si sa terare hende to hen a na, hende yi ani ré añ Emen a tômêre men, a mênêre yôd añ a men.

⁹ Milpén, hena niné iyêl hen iyôn hani kôba, kwônge kenbay ba, nini hôn sarni a dô mega kené ô geré wo Emen a baa ya tô men, ôbi réé sa gôlij nañ ken a men.

---

* **6:2 6: 2** Kwôli batêm to kôlij kwôle nà ná, na batêm toñ kam men, to gengijn sa Tunu men.

¹⁰ Emen na kwôni woŋ derôre dîba, a gôrbîŋ sa jé woŋge ré men, sa lê wo ken li naŋ bîné kari tumô aŋ haw hen ken li baa ya tô hen né kwôy. Hen iyôŋ dema ré gel wo kené gey Emen.

¹¹ Nini gey bi kené li mega ken liŋ hen iyôŋ kwôy kwôy wo ken deriŋ kibri dîba, ken merên tô a ré. Ôbi dema kené uwôŋiŋ are kê m ka ken dî bôrŋge sara hen.

¹² Diba ken yi kwîŋê ré niŋba, bi jé lêreŋge yi môŋ bay ayê bôô ka lêŋê tô ayê bôô woji a iyôŋ. Na bay a upé aŋgaŋ sa kôbi ka Emen na genge dîré biji hen.

Anŋa Emen genge ba ôbi a lê môj môj

¹³ Ken hôn mega wo ca tumô ba, Emen na genge aŋga dîré bîŋ *Abraham. Kirîŋa ôbi genge bîŋ Abraham are hen iyôŋ na, ôbi dusu yiri naŋ yiri gaŋ wôsa kwôni wo dami dêri wo ôbi a desîŋ yiri naŋ dî ba, naŋ.

¹⁴ Menba, ôbi dusu yiri kôl iyôŋ ba: «Na tiri, na terê keben sam a damaŋ men, na bé kwôŋgêm a kwônê a men.»

¹⁵ Kirîŋa Abraham toy hen iyôŋ na, ôbi uwôl bôri môriŋ gemîŋ. Aŋ wô kibi ulê bôô wori bi wo hen na, ôbi uwôŋ are bay ka Emen na genge dîré biri hen.

¹⁶ Kirîŋa gawrê dusu yirji ba, bay dusu naŋ hini kwôni wo dami dêji. Desé yi bi wo hen iyôŋ na, naŋ are kê m perê bîné a.

¹⁷ Na ôbi wo hen aŋa Emen ré liŋ hen iyôŋ men hen. Ôbi gey geliŋ bîné ka ôbi na genge dîré biji are hen bi bay ré hôn dô sarji a mega wo aŋga

na díré genge hen na, díré hera cêgê ré niŋ. Na ôbi á, ôbi ré genge are tumô dem aŋa ré dusu yiri cêgê tô hen.

¹⁸ Iyôŋ ba, aŋga Emen na genge hen men, desé wo ôbi na dusu yiri hen a men na, na aŋga wôô ka Emen a belé ermé wori sara ré kwôy men, Emen a lê benare sara ré a men. Nabay ka nana bô Emen mega kini uwôbêrna hen na, are bay ka hen dôbêna ibiyare bôrna damaŋ bi nana ðebiyi iyêre gemiŋ aŋgaŋ dé bôô sara bay ka hen.

¹⁹ Aŋgaŋ dé bôô sara bay ka hen na, yi mega aŋga harêna tôŋ aŋ bi nana ðebiyi geraŋ tumô Emen a iyôŋ. Na ôbi á, bargay ka bay ré ha jôriŋ tô kiriyi ka yi naŋ jeŋgêrji hen ré bôliŋ tumôrna aŋ nana si ô kiriyi ka ðê kiriyi ka yi naŋ jeŋgêrji ka Emen ðebiyi ya hen.

²⁰ Na kiriyi bay ka hen aŋa Jêsu ré ô ya tumôrna wô sarna. Na ôbi á, ôbi ré yiŋ dami ôbi bê kwôbe naŋ kwini môŋ kwo Mêlkiséðêk hen iyôŋ.

7

Mêlkiséðêk na ôbi bê kwôbe wo Emen

¹ Mêlkiséðêk bi wo hen na, na na kelma wo Salêm men, na na ôbi bê kwôbe wo Emen woŋ ôbi gôliŋ sa are kê m hen. Wulê wo pônî *Abraham ô kumbul upé kilmé sa iyêre to ðaŋgi a menba, ôbi bôyi. Kiriyi Abraham bulo hera tô kumbul a menba, Mêlkiséðêk jô kwini aŋ tô kibri sari a.

² Abraham dôŋse aŋga ôbi pera kibi kumbul a hen môj ba dô kibriji pôn môj ba dô kibriji pôn hen iyôŋ aŋ biŋ Mêlkiséðêk. Hini woŋ Mêlkiséðêk bi wo hen bôri na «kelma woŋ

derôre» wôsa ôbi na kelma wo Salêm, aɲ hini woɲ Salêm bi wo hen bôri na «bô jalê.»

³ Kwôli yori aɲ ibari men, môɲêri men, sa yêri men, sa temayri a men na, kwôni na li bô magtubu to Emen a ré. Aɲ ôbi yi môɲ Jêsu woɲ Kema Emen iyôɲ wôsa ôbi yi ôbi bê kwôbe wo Emen yôôd mera.

⁴ Berêɲge dampare to Mêlkisédêk bi wo môyrena wo tumô Abraham na ay kibi aɲga môji kari ka ôbi na pera kibi kumbul a biri hen.

⁵ Kwôɲgê *Lébi ka pôni kôba, na bay bê kwôbe men. Tôô to *Moyis na kôlji iyôɲ ba: «Bijé ka *Israyêl a ayê kibi aɲga môji kaji biji bi bay ré ôm.» Bi wo bay kê m na kwôɲgê Abraham men hen kôba, na yêɲêrji a biji kibi aɲga môji bay ka hen.

⁶ Mêlkisédêk na tô môɲ wo Lébi ré hari nɲba, Abraham tô kibi aɲga môji kari ka ôbi pera kibi kumbul hen biri menba, Mêlkisédêk tô kibri sa Abraham a. Bi wo na na Abraham a Emen na ré genge are wô biri dɛi hen.

⁷ Iyôɲ ba, nana hôn mega wo kwôni tô kibri sa megari a ba, ôbi na kwo dami gôliɲ kwo uwôɲ terê kibi hen.

⁸ Kwôɲgê Lébi ka yêɲêrji ay kibi aɲga môji biji hen kôba, na bijé ka a ma nɲba, Mêlkisédêk kwori ba, ôbi a ma ré mega wo na liɲ bô magtubu to Emen a hen iyôɲ.

⁹ Iyôɲ ba, kirɲa Abraham ay kibi aɲga môji kari bijé Mêlkisédêk hen na, yi mega Lébi a na réé bé hen men. Na Lébi bi wo hen a kwôɲgêri réé sa uɲé kibi aɲga môji ka kam Israyêl hen.

¹⁰ Bi wo Lébi na yêṅ ré tô hen kôba, ôbi na ná bô Abraham a kirija Mêlkisédek jô kwini kirija ôbi uwon kibi kumbul a hen. Gel, na wo Mêlkisédek ré dê Lébi.

¹¹ Hena jé wonj bê kwôbe wo kam Lébi henaṅ ré nêṁ deré kibi jé wo Emen gey hen na, ôbi bê kwôbe wo d̄anḡi mega Mêlkisédek iyôn ba henaṅ ré napê nij men, henaṅ ré yé na kuṅga Lébi m̄on Arôn iyôn mera. Wôsa na na kôbi bay bê kwôbe ka Lébi a na hanê tôô to Emen na bij kam Israyêl hen.

¹² Wôsa hena Emen né d̄i tô m̄on wo bay bê kwôbe wo d̄anḡi na, gel na wo ôbi ré dé tôô to d̄anḡi men.

¹³ Aṅ Kelma wona Jésu bi wo magtubu hende to hen kôl kwôli hen na, tô m̄on wori na kwo d̄anḡi men kwôni wo tô m̄on bi wo hen na yi ôbi bê kwôbe tumô ré men.

¹⁴ Nana hôn wo Jésu ré hena na tô m̄on wo Juda a aṅ kirija Moyis na kôl kwôli bay bê kwôbe hen na, ôbi na kôl kwôlê wôni gengij sa tô m̄on bi wo hen ré.

Ôbi bê kwôbe wo d̄anḡi mega Mêlkisédek iyôn

¹⁵ Gel, aṅga gel deré kwôlê bay a na: ôbi bê kwôbe wo d̄anḡi wo yi m̄on Mêlkisédek iyôn hen so.

¹⁶ Gawra bi wo hen yi *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe nap tôô to kôl jeré hena na tô m̄on wo hen a dem hen né, nijba, na nap néé wori wo li aṅ ôbi môrij tu geṅ nap kwini yôd hen d̄i.

¹⁷ Na mega wo lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Ju na ôbi bê kwôbe nap kunem yôd

mega wo Mêlkisédek na yij hen iyôn.»

¹⁸ Iyôn ba, Emen mène tôô to ôbi na dî ca tumô hen aŋ wôsa nére naŋ men, hende yi ani ré nij a men.

¹⁹ Tôô to Moyis hende to hen a nê mê lê aŋ bîjé a yij derôre tu Emen a ré, nijba, haw hen aŋga nana dî bôrna sara hen na, dê tôô hende to hen men, a béna geré wo nana ôrij tumô Emen a a men.

²⁰ Kirija Emen dfa dé Jésu mega dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe na, ôbi dusu yiri tumô dem. Nijba, kirija tô môŋ wo *Lébi yiji bay bê kwôbe hen na, kwôni na dusu yiri tumô dem né.

²¹ Kwo Jésu ba Emen dusu yiri biri kôl iyôn ba: «Nôbi, Emen Kelma aŋga na desij yen bem hen na, na herê cêgê ré nij. Já yé ôbi bê kwôbe kwôy naŋ kunem.»

²² Hen iyôn ba, gel wo ré na sa kibi Jésu wo li aŋ bîjare to Emen bîj naŋ na hen ré na to dôri dé to cay hen aŋ tô.

²³ Men, kwo bay bê kwôbe ka pôni ka tô môŋ wo Lébi ba, bay kwône na wôsa temare jôrji lê jé woji woŋ bê kwôbe bi wo hen sem.

²⁴ Nijba, kwo Jésu ba, na hen iyôn né, wôsa ôbi mô tu geŋ naŋ kwini yôd dîba, ma ré aŋ jé wori woŋ bê kwôbe hen yi naŋ kwini yôd.

²⁵ Na ôbi á, ôbi ré nê môliŋ naŋ bîjé ka era ligi Emen a naŋ geré wori yôd naŋ kwini wôsa ôbi mô tu geŋ naŋ kwini yôd men, ôbi uwôl Emen wô sarji a men.

²⁶ Na dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo hen iyônggi a nana ôriɲ doyri. Ôbi dé tu Emen men, ani kani ka habiɲ naɲ yiri a men, ôbi li têriɲ tôni ré men, Emen dôri dî gay naɲ bay têriɲ aɲ ayri ta derômaran a.

²⁷ Kwori ba, ôbi yi mega tô damné kaɲ bay bê kwôbe ka ba hen né. Wôsa ôbi ôriɲ doy bê kwôbe naɲ wulê wulê wô têriɲ tori tumô dema ré bi wô sa to biɲé tô a men ré. Ôbi ay yiri bi liɲ sarga têê pôn yôd mera.

²⁸ Tôô to Moyis dî damné kaɲ bay bê kwôbe kaɲ gawrê kaɲ bay têriɲ, niɲba, kwôlo gengiɲ sa desé yi wo Emen na, era na cêgi tôô. Aɲ dî na Kema Emen wo ôbi na bu sa têri yôd hen men, a merê naɲ kwini mega dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe.

8

Jésu na dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe wôna

¹ Perê kwôlo nini kôl hen na, kwo dami a na: nana ôriɲ naɲ *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo iyônggi hen wo mô derômaran a sa kôbi Emen woɲ gusurô a wo na Emen woɲ ôbi ibé iyére hen.

² Aɲ ôbi li jé wori woɲ bê kwôbe bi wo hen kirɲ ka yi naɲ jengêrji a. Ca ba, damné kaɲ bay bê kwôbe na li jé woɲ na bô iyére to liɲ naɲ bargay to gawrê a lê, niɲba, iyére to Jésus liɲ jé wori ya hen na, na kirɲ kaɲ tiri ka Emen a lê dîba, na gawrê ré hen.

³ Dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wo yôṅ yôṅ kôba, jé lêri na ayê ari biṅ Emen men, lê sarga biri a men. Iyôṅ ba, dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wona nabay kôba, bi ôriṅ naṅ aṅgaṅ ayê biṅ Emen men.

⁴ Hena ôbi henaṅ ré mô sa terare a na ba, henaṅ ré yé ôbi bê kwôbe ré a men, wôsa bay ayê are biṅ Emen naṅ tôô to *Moyis na, ya niṅ.

⁵ Jé woṅ bê kwôbe bi wo bay li hen na, na tini kwoṅ tiri wo yi derômaraṅ a. Kirija Moyis na da dé iyére hende to hen na, Emen kôli iyôṅ ba: «Ju toy, já dé môṅ kwo na en gelom sa keram a hen, iyôṅ.»

⁶ Ôbi a, Emen né biṅ Jésu jé wo dami dê kwo bay bê kwôbe bay ka hen men, na ôbi a débé perê Emen a naṅ gawrê aṅ bay ré biṅji biṅare to dê to cay hen wôsa aṅga Emen genge bô biṅare hende to hen a na, gôliṅ aṅga tumô ka na nana uwôṅ hen aṅ tô.

⁷ Hena aṅa biṅare to tumô henaṅ ré nêṁ lê are kêṁ ka Emen gey ré li hen na, ôbi henaṅ ré hô kelê kwôli biṅare to têê wôôyi ré niṅ.

⁸ Niṅba, Emen na nay biṅé kaṅ bay lê habré a aṅ Kelma kôlji iyôṅ ba:

«Wulêri a sa na, na biṅ biṅare to kôrbi naṅ kam *Israyêl men, kam Juda a men.

⁹ Ca tumô kirija na en bu kôbi môṅêrji soṅ Ejipt a na,

na en biṅ naṅ ci, niṅba,
biṅare to na biṅ naṅ ci haw hen na,
na môṅ to na en biṅ naṅ môṅêrji tumô hen né.

Bay na mène bɪnare to na en bɪn naɲ ci tumô
hen

aɲa ené worji cêgen hen.

Na nôbi Kelma woji a kelê emê hen.

¹⁰ Wulê bi wo hen na, bɪnare to na bɪn naɲ kam
Israyêl hen na,

na wo na bé tôô tɪjê a yé ermé woji a men,

a yé bôrji a a men, na yé Emen woji men,

bay a yé bɪjé kaɲê men.

¹¹ Men, kwôni wo a dôyrê yiri ô kôliɲ yêni bi ré
hôn Kelma ba,

naɲ niɲ. Wôsa kwo dê ré, kwo dami ré bay kê
a hônen.

¹² Aɲ na dé bôn jalê sa têriɲ lêreji a men,

na gôrbɪɲ sare a men.»

¹³ Na kwôli bɪnare to kôrbi a Emen né kôl hen.

Iyôn ba, ken hôn mega wo bɪnare to tumô hen

na, na to ôli niɲ. Aɲ nana hôn mega wo aɲga ré

na ka cay aɲ ré ôl men, ré li naɲ kwôni ré niɲ a

men ná, ré na aɲga ré naɲê haw hende hen.

9

Jé lê bay bê kwôbe ka tôɲ na naɲ kwo Jésus

¹ Kwôlo gengiɲ sa bɪnare to tumô hen na, kini
tibé Emen wo bɪjé li sa terare a na yi ya men,
tôô toɲ geliɲ bɪjé kini tibé Emen kôba, ya men.

² *Iyéy Emen hende to hen bay lere naɲ bargay
aɲ bôre na wôô. Bôre wo kibé ba, bay uwôgere
«Kirɪɲ ka yi naɲ jeɲgêrji» men, bay dɪ jelgare toɲ
masure to erêɲgêre jurgem toɲ terɪɲ lampa hen

ya men, tabel to bay biɲ mapa wo bay biɲ Emen hen ya men.

³ Kibi iyére to wôôyi a na, bay jô tôre naɲ kibi bargay aɲ bay uwôgere «Kirɲ ka yi naɲ jengêrji ka Emen debe ya hen.»

⁴ Bô iyére hende to hen na, kini uwoyé gindiriw wo bay li naɲ lôr kaɲ liɲ sarga biɲ Emen hen na, yi ya. Men sunugu toɲ biɲare to bay têêle ta kê m naɲ lôr hen yi ya. Bô sunugu hende to hen na, baɲa wo bay li naɲ lôr yi ya. Bô baɲa bi wo hen a na, aɲgaɲ emê ka bay uwôgeji *man ka Emen na biɲ biɲé derô gwôlê hen na, yi ya. Cilaɲ wo Arôn wo na béé hen men, habelê keram wo wôô wo Emen na liɲ tôô toɲ biɲare ya hen a men na, yi bô sunugu hende to hen a men.

⁵ Sa sunugu hende to hen na, bay iyege are naɲ misirérji môɲ manê ka Emen ka bay uwôgeji Sérîbên dé a sara aɲ gel wo Emen né kirɲ bay ka hen ya. Aɲ are bay ka hen bul miséreji wô têliɲ sa kirɲ ka bay biɲ kwôbe hen aɲ bi Emen ré djiɲ bôri jal sa têriɲ to biɲé a hen. Niɲba, en gey kelê kwôli are bay ka kê m hen né tô.

⁶ Na hen iyônɲ a bay ré ɲaniɲ kirɲ bay ka hen menba, na bô iyére to kibé hen aɲa bay bê kwôbe ré eraɲi sa li jé woɲi ya naɲ wulê wulê.

⁷ Kwo gengiɲ sa iyére to wôôyi a ba, na *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a sé ya mera. Ôbi si ya têê pôn bô elê aɲ ôbi a ôriɲ naɲ kwôbri lari aɲ biɲ Emen kibi têriɲ tori men, kibi to biɲé kê m to bay li bô menɲare a hen.

⁸ Tunu gey gelé hen iyônɲ wôsa hena geré woɲ erê kini debé Emen a ré bôliɲ ré tô na, na wôsa

iyére to cay hen baa ya tô.

⁹ Are bay ka kê m hen na, gel na anɗa li are bô ulê bi wo na. Men, gel na wo anɗa nana biɗ Emen naɗ sarga to nana li biri hen na, ré nê m wo ré lê aɗ bô gawra ré sé liɗ né.

¹⁰ Na anɗa gengiɗ na sa emê mera men, care men, sa hara woɗ pelé yi wô sé liɗ tumô Emen a hen men, anɗaɗ lê ka gay gay a men. Men gengiɗ na sa tôô to anɗa yi nô yi gawra ka Emen ðiji wô kibi wo hawi na kwô y jé ɗ kirija Emen a belé are kê m liɗ ka kô rbi.

Sarga wo Krist

¹¹ Haw hen na, *Krist na sa niɗ. Aɗ ô bi a na dami wo damné kaɗ bay bê kwô be wo eraɗ naɗ anɗa ðori ka nana ô riɗ niɗ hen. Kini lê jé wori a na, na kirij ka yi naɗ kiniji ðiba, na mô ɗ iyére toɗ bargay to cay hen né men, na iyére to ðô ðé aɗ a men. Iyé re hende to hen na, na iyére to sa terare a nà ré men, na gawré a lê ré a men.

¹² Men, kirija ô bi na ô kirij ka yi naɗ jengê rji ka Emen ðebe ya hen na, ô bi na ô riɗ na naɗ kwô bri kwaɗê ré men, kwô bri kam kelbê ré a men, niɗba, ô bi na ô riɗ na naɗ kwô briri gaɗ aɗ siɗ bô a têê pôn yô d mera aɗ liɗ sarga. Na sa kibi kwô briri bi wo hen aɗa ô bi ré gô liɗ naɗ na naɗ kununa sa tê riɗ tona.

¹³ Ca ba, bay na duu na kwaɗê naɗ kilbê aɗ bay wusu kwô brirji sa biɗé ka nê m tibé Emen né hen. Men, bay hô pô buni mô ni tô lbô re to bay na duu aɗ uwoyre hen hô wusu sarji a aɗ bi bay ré yiɗ biɗé ka sé li.

14 Nijba, hena kwôbri lari na ré nê m lê hen iyôn ba, kwôbri Krist a lê dê aɲ wôsa kwôbriri gôliɲ kwo lari aɲ sôn tô. Ôbi ay yiri biɲ Emen yôd mega ari lê sarga ka dôri aɲ néé wo Tunu to mô aɲ kunu hen. Na kwôbriri bi wo hen a mênê ermê lê aɲga habiɲ ka yi bôrna aɲ nana séliɲ men, nana liɲ jé wo Emen woɲ ôbi mêmê tu geɲ a hen a men hen.

Bijare to kôbri to Krist a na gerére

15 Na kibi aɲga Krist li hen aɲa ôbi ré hô day biɲé pôn aɲ Emen hen. Aɲ bi ôbi ré hô biɲ bijare to kôrbi aɲ ci hen. Iyôn ba, biɲé ka Emen uwôgeji hen na, bay a upé aɲga ôbi na genge dîré biɲi hen, aɲ are bay ka hen a yé kaji yôd kibi temay Krist. Sa kibi temayri hende to hen aɲa ôbi ré gôliɲ aɲ biɲé wô habrê woji wo bay na li kirina bay na baɲ tô bijare to cay a hen.

16 Bijare na, na aɲga yi mega magtubu to kwôni li kôliɲ kwôli bô geyé wori iyôn. Hena gawra ré li magtubu gengiɲ kini cé ari upéri wulê wo dîré ma na, bi ani gel wo ôbi ré ma tiri a men dem.

17 Hena gawra ré ma ré tô ba, magtubu to ôbi na li gengiɲ sa cé ari upéri hen na, hende li jé ré tô. Wulê wo ôbi ma niɲ dema hende ré li jé tô.

18 Bijare to Emen na biɲ aɲ gawrê tumô hen kôba, na hen iyôn hende to hen. Aɲ kwôbri lari a biɲ tôn pa dem.

19 Tumô ba *Moyis na kôliɲ biɲé kwôli tôô kêm to Emen na bi men, ôbi pô kwôbri kwaɲê aɲ kam kilbê ka bay duu hen men, gebe kam dê

a men aṅ day ta. Men, ôbi pô kalmê ka bay uwôgeji *hisôp hen men, pô gusiri gamgê ka sêy dê a men aṅ dôbe bô kwôbe bi wo hen a aṅ dô wusu sa magtubu toṅ tô men, wusu sa bîjé kêm a men.

²⁰ Aṅ ôbi kôl iyônṅ ba «Kwo na na, na kwôbe wo gel bîjare to Emen na bîj naṅ ken aṅ ôbi gey bi nana bi kwôlê sa bîjare hende to hen a.»

²¹ Iyére to bay li naṅ bargay hen kôba, Moyis wusu kwôbe bi wo hen naṅ aṅga kêm ka yi bô ka bay tibij Emen hen sara.

²² Bô wulê bi wo tôô a na derê tumô kirij hen na, are kêm na yi ka séli naṅ geré wo kwôbe. Hena kwôbe ré bîj tôṅ ré ba, geré wo Emen a dîj bôri jalê sa têrij to gawrê ba, naṅ.

Sarga wo Jésus Krist dô têrij to bîjé

²³ Are kêm ka yi bô tibé wo cay a hen na, yi mega tini kaṅ tiri ka derômaranṅ a iyônṅ mera. Aṅ bi are bay ka hen a ré yi ka séli na bay a lê na hen iyônṅ pa dem. Nîjba, kwo gengij sa tibé Emen woṅ tiri hen na, gey na sarga wo dô dê aṅ.

Jésu Krist ô derômaranṅ a

²⁴ Krist na si bô iyére toṅ bargay to gawrê na lê hen né, wôsa hende na tini kini débé Emen. Nîjba, kwori ba, ôbi ô si bô derômaranṅ a aṅ haw hen ôbi na gawra wona tumô Emen.

²⁵ Damné kaṅ bay bê kwôbe si bô iyéy Emen a naṅ kwôbri lari têê pôn bô elê a kwôy kwôy. Nîjba, Krist ô hen iyônṅ wô ayê yiri lij sarga têê kwône ré.

²⁶ Hen ɔ̀na J́esu Krist henaŋ ré ay yiri lij sarga t́ê kwône na, henaŋ ôbi ré gelij gusij t́ê kwônê ayij t́ori wulê wo Emen na ðij t́o terare hen. Nijba, ôbi sa t́ê pôn nêŋ wulê wo sa terare ta kerê baa ða hen ayij yiri lij sarga bij Emen wô ðorij t́erij to ðijé yôd aŋ.

²⁷ I i kôba, gengij wo ré ma t́ê pôn nêŋ aŋ cêgi temare a ba, i i kôba, a erê tumô Emen a bi ôbi ré jô kwôlê sari a.

²⁸ Aŋ Krist kôba, bay ayri lij sarga t́ê pôn nêŋ wô t́erij to kwônê ðijé, ôbi a bulo hera wo t́ê wôoyi na, na wô derê t́erij ré nij, nijba, na wô gôlij naŋ ðijé ka gemni hen.

10

J́esu Krist li sarga wo ðo ðe kwo kêm hen t́ê pôn nêŋ

¹ Tô to *Moyis na, yi na aŋga ðori ka a era hen t́ej t́ej ré, nijba, hende na aŋga lij gelij naŋ tu. Bijé li sarga wô ôrij tumô Emen a nijba, bay nêŋ yé ðijé ka séli tumô Emen a ré wôsa bay a lê sarga hen iyôŋ naŋ elê elê.

² Hena sarga bi wo hen ré nêŋê lê aŋ ðijé ré yij ka séli t́ê pôn yôd na, kwôli t́erij henaŋ né berê sarji ré men, bay henaŋ ré lê sarga wôni ré nij a men.

³ Nijba, sargaŋê bay ka hen a lê ɔ̀na bay ré hô erem sa t́erij lêreji a naŋ elê elê hen.

⁴ Wôsa kwôbri kilbê naŋ kwo kwajê a nêŋê derê t́erij ré.

⁵ Ôbi a, *Krist kirija ða era sa terare a nà nà, kôlij Emen iyôŋ ba:

«Ju gey bi bay ré duu lari lij sarga bem ré men, bay ré bem ani ka đanđi ré a men, niđba, ju li ađ en ôriđ nađ yen.

⁶ Wôsa lari wo bay duu ađ uwoy ađ kêm wô bem hen dôrem ré men,

sarga wođ dôriđ têriđ hen kôba dôrem né a men.

⁷ Menba, en kôlem iyôn ba: «Ayi! Emen, gel en đebe na,

en era sa terare a nà, na wô lê ađga ju gey ené li mega wo na lij bô magtubu tođ tôô a gengiđ san hen iyôn.» »

⁸ Krist na kôl tumô kôl iyôn ba: «Ju gey bi bay ré duu lari bem né men, ani ka đanđi ré men, lari ka bay duu ađ uwoy ađ kêm hen ré men, sarga wođ dôriđ têriđ ré a men. Are bay ka hen kêm dôrem né.» Ôbi kôl hen bi wo are bay ka kêm hen na lij na nađ tôô haji hen.

⁹ Men, ôbi hô kôl iyôn ba: «Gel, en đebe nà. En era sa terare a nà, na wô lê ađga bôm gey hen.» Iyôn ba, gel na wo Emen né mêne sarga wo cay hen ađ, ađ gase nađ kwo Krist.

¹⁰ Wôsa Jésu Krist li ađga bô Emen gey hen. Ôbi ay yiri bi lij sarga têê pôn yôđ ađ na hen iyôn a têriđ ré dôriđ sarna hen.

¹¹ Kwo bay bê kwôbe ka Jubnê ba, bay li jé wođi na sa pôn pôn men, bay bi kwôbe đebiđ kwôy kwôy men, niđba, sarga bi wo hen a derê têriđ to biđné ré kwôy.

¹² Jésu Krist kwori ba, ay yiri bi têê pôn yôđ wô dôriđ têriđ to biđné yôđ men, mô sa kôbi Emen wođ gusurô a a men.

13 Aṅ haw hen na, ôbi gem na wulê wo Emen a sa bé bay bariri kêm a yé anḡan sêlê têri hen.

14 Na naṅ ayê wo Krist ay yiri bi têê pôn nêṅ hen aṅa ôbi ré bijn bijné kari ka ôbi biji yi ka séli hen ré yi ka dôri cerêd hen.

15 Tunu toṅ hendi bô bôrê kôba, geléna wo sarga wori bi wo pôn hen ré nêṅ kirija hende kôl iyôṅ ba:

16 «Kelma Emen kôl iyôṅ ba bijnare to na bijn naṅ bijné bô wulê wo nà ná, na wo na bé tôô tijê a yé bôrji a men, ermé woji a a men.»

17 Men, hende hô kôl iyôṅ ba: «Na gôrbijn sa têriṅ lêreji men, sa anḡa habijn ka bay lêrê hen a men.»

18 A hena Emen né dī bôri jal sa têriṅ lê bijné a ba, sarga wo danḡi woṅ dôriṅ têriṅ to bijné ba, naṅ nij.

Usonanḡe dā ligi Emen a

19 Yênen, hena ré na hen iyôṅ na, na sa kibi temay Jêsu Krist naṅ kwôbriri wo bijn tôṅ hen aṅa nana nêṅê erê kini dēbé Emen a naṅ bôô pôn hen.

20 Jêsu na yêge bargay ka bay jôriṅ tô iyére hen aṅ, aṅ bôl geré wo naa sijn ira hen béna. Na geré wo kôrbi wo naa môriṅ geṅ tô a. Bargay bay ka ôbi yêge hen na, yi mega kurôṅgi yiri wo bay na duu hen iyôṅ.

21 Aṅ nana ôriṅ naṅ *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe wo Emen dīri sa iyére tori a.

²² Iyôn ba, na usonje ligi Emen a naɲ bôô pôn men, na déŋge bôrna sari a yôd men. Wôsa kwôbri Jésu Krist a mênê ermé wo habiɲ bôrna men, nana peliɲ naɲ kam ka séli men.

²³ Anɲaɲ dé bôô sara ka nana kôliɲ biɲé nana ôriɲ hen na, na gem dô wôsa nana hôn mega wo anɲa Emen ré genge dîré lê ba, ôbi ré li môj môj.

²⁴ Na ermiɲ sa yerna men, na dôbiɲge ibiyare bôrna aɲ bi na geyiɲ yerna men, na lêŋge anɲa dôri dôri a men.

²⁵ Na kaɲêŋge daɲare naɲ megêrɲge mega wo biɲé ka pôni kaɲnê hen iyôn né. Aɲ mega wo Wulê wo Kelma a herap baa dfa niɲ hen iyôn na, na dôbiɲge ibiyare bôrna.

²⁶ Hena nana henêŋge kwôlê woɲ tiri wo Emen aɲa nana hô lêrê têriɲ tona hôriɲ naɲ bô geyé wona a sôn na, sarga wo daŋgi wo na lê wô dôriɲ têriɲ tona ba, naɲ niɲ.

²⁷ Aɲ kwôni wo li hen iyôn na, anɲa bari ba, na harê wo dami mera wôsa Emen a sa jerê kwôlê sari a. Beré bi wo hen na, na tare to dami to a uwoyé biɲé ka biɲ Emen kwôlê ré hen.

²⁸ Hena kwôni wo ré dfaɲe sa tôô to Moyis aɲa gawrê wôô réba subu ré gel aɲ sa surge tôri ta na, bay a deréri mera dîba, kwôni a berê tu ɲa tori ré niɲ.

²⁹ Hena ré yi hen iyôn gengiɲ sa tôô to Moyis na, kwôni wo ré dô Kema Emen dema ré geliɲ gusiɲ dê aɲ sôn ré ba? Ôbi bô kwôbe wo li aɲ Emen biɲ naɲ na hen men, wo li aɲ nana yiɲ ka séli hen a men mega ani ré. Ôbi na tiiré Tunu to

li aṅ nana uwon bô derê wo Emen hen. Kwôni bi wo iyônḡi hen na, a gelij gusiṅ.

³⁰ Nana hôn wo Emen kôl iyônḡ ba: «Bijé ka kapen hen na, na dê bare men, na têbêji sa kôbriji wô jé lêreji wo habij hen a men.» Men, ôbi hô kôl iyônḡ ba: «Nôbi Emen Kelma na jerê kwôlê sa bijé kapê.»

³¹ Bi Emen won ôbi merê tu geṅ hen ré bu kwôni na, na aṅaṅ bô emê ka damaṅ.

³² Erménḡe sa wulê wo na ken gelij kirij ka perañḡi ka kwôlo Emen kuneṅge ta cog, cog hen na, na ken gelij gusiṅ damaṅ men, na ken dëbu iyêre sa kumbul wonḡe a men.

³³ Bay na tiiré ka pôni perêrḡe a tu bijé kêm men, bay na gelji gusiṅ men, ka pôn perêrḡe a hen na li naṅ ka bay na gelji gusiṅ hen men.

³⁴ Ken bô tu na to bijé ka yi danḡay a wô kibi Jésu hen a men. Kirijna bijé na tô ari unêrḡe ba, na ken li yi derê wôsa ken hôn wo kené ôrij naṅ aṅga dôri ka ré dê are kêm ka ré naṅê ré kwôy hen ya.

³⁵ Hen iyônḡ ba, ken meremné ré wôsa hena kené li hen iyônḡ na, aṅaṅ têbê sa kôbi ka dami yi wô sarḡe ya.

³⁶ Berénḡe bônḡe iyêre wô lij bô geyé wo Emen, ôbi a, kené uné aṅga ôbi na genge dîré béṅge hen.

³⁷ Na ôbi á, na ré lij bô magtubu to Emen kôl iyônḡ ba:

«Sem a, dê a menba, kwo a hera hen na, era hen

ya díba, ôbi a mera dé dé ré nij.

³⁸ Men, kwôni wo na kwon derôre tun a ba, a merê tu geɲ naɲ geré ayê bôô wori nijba, kwo hô cêgê ba, yen a dôren sari a ré.»

³⁹ Kwona nabay ba, nana bay herê cêgê ka ca mênê hen ré, nijba, nana bîjé ka bi bôrji sa Emen a wô uwônij gelê hen.

11

Anɣa bîjé ka na bi bôrji sa Emen a na li

¹ Bê bôô sa Emen a na, na henê mega wo anɣa jeré gel ré tô aɲ jeré dí bôm sara hen na, ré na anɣaɲ ré yi ya tiri a men. Aɲ arirji ré lij a men.

² Bîjé ka ca tumô, na bi bôrji sa Emen a na hen iyôn hende to hen aɲa bay na ré déɲ tu Emen hen.

³ Na sa kibi ayê bôô aɲa nana hônij mega wo Emen na ré dí sa terare nà, naɲ kwôlo si kibri a aɲ are kê m ka nana gel sa terare a nà ná, tôrji ré díɲ na sa ka gelij né a.

⁴ Na sa kibi ayê bôô aɲa Abêl ré lij sarga wo dô dê kwo Kayen hen bîj Emen. Na sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aɲa Emen na ré bôri mega kwoni won derôre hen men, ôbi na ré gey sarga wori hen, aɲ gel na wo Abêl ré dé tiri a men. Na sa kibi ayê bôô aɲa Abêl na ré ma ca hari kôba, kwôli anɣa ôbi na li hen ré ôm baɲ kemnêɲ kemnêɲ hen.

10:37 10: 37 Esay 26: 20, Habakuk 2: 3   **10:38 10: 38** Habakuk 2: 4   **11:3 11: 3** Dé tô are 1: 3, Kurônj kibé 33: 6-9   **11:4 11: 4** Dé tô are 4: 3-10

⁵ Na sa kibi ayê bôô aña Emen né ay Énôk tu geɲ ôriɲ derômaran a, dîba, ôbi ma ré. Kwôni hô gili ré niɲ wôsa Emen na ayri ôriɲ ligiri a. Aɲ liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Énôk na dé tu Emen tumô dem aña ôbi na ré ayri ôriɲ derômaran a hen tô.»

⁶ Iyôn ba, na sa kibi ayê bôô dem aña kwôni ré déɲ tu Emen. Iyôn ba, hena kwôni wo ré era ligi Emen ba, ôbi bi bôri sari a mega wo Emen ré mô ya men, bi ôbi hôn mega wo Emen ré tô kibri sa ka wogeri hen a men.

⁷ Na sa kibi ayê bôô aña Nowé ré toyiɲ yêgê wo Emen yêge maari gengiɲ sa anɲa a era hen ka kwôni gel ré tô hen. Ôbi ay kwôlo Emen kôli hen mega kwôlê woɲ déɲ iyôn né aña ôbi ré liɲ bato wo dami mega wo Emen kôli hen iyôn. Aɲ ôbi gôliɲ naɲ yiri men, naɲ ðiɲé ka bô iyére tori a men. Aɲ na hen iyôn aña anɲa Nowé na li hen ré gel wo ðiɲé ka sa terare a na ré li anɲa habiɲ. Aɲ sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aña Emen né bôri mega kwôni woɲ derôre tiri a hen.

⁸ Na sa kibi ayê bôô aña *Abraham ré biɲ kwôlê sa uwôgê wo Emen uwôgeri a aɲ henaɲ ôriɲ sa iyére to Emen genge ðiré biri hen. Aɲ ôbi hena ô iyôn a tôɲ mera dîba, hôn sa iyére hende to hen tumô ré a men.

⁹ Na sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aña ôbi ré môriɲ mega kerga iyôn sa iyére to Emen na genge ðiré biri hen. Ôbi mô na bô iyére to bay li naɲ bargay hen. Bay môrji naɲ si Isak

naŋ Jakwôb ka Emen na genge dîré biji sa iyére hende to hen men.

¹⁰ Abraham li hen iyôn wôsa ôbi bi bôri na sa iyére to tôre dîŋ iyére dô men, Emen a na ôbi gengére men, ôbi naŋ yiri a na ôbi déére a men.

¹¹ Na sa kibi ayê bôô aŋa Abraham ré uwônŋ geré yêŋ kema naŋ halêri hen bi wo tamni Sara kôba, yê wori na naŋ men, hende na haal niŋ a men hen. Ôbi hôn wo kwo ré genge dîré biri kema hen na, ré kelê kwôlê woŋ benare ré.

¹² Ôbi a, naŋ geré wo gawra wo pôn wo na yi mega temay gawra iyôn hen aŋa tô môŋ wo gawré ré biŋa môŋ têbêŋne to derômaran a iyôn hen men, môŋ hal wo kibi cér a wo kwôni nêŋ deŋsê ré hen a men.

¹³ Gawré bay ka nana kôl kwôliji hen na, na bi bôrji sa Emen yôôd kwôy wo bay maŋ. Are bay ka Emen na ayiŋ tôri hen na, bay uwôn né, niŋba, bay hôn wo arirji ré liŋ aŋ bay li yi derê wô sarji men, bay kôl iyôn ba: «Niŋa kergê men, iyére toni naŋ sa terare a nà a men.»

¹⁴ Gawré bay ka kôl kwôlê bi wo iyônŋi hen na, gel tu wolé wo bay ré woge na sa iyére to ré yi toji.

¹⁵ Men, gel wo bay ré erem sa iyére to bay na henaŋ ya hen ré a men. Hen aŋa bay henaŋ ré erem sa iyére to bay henaŋ ya hen na, bay henaŋ ré upé geré bilip hôriŋ ya.

11:9 11: 9 Dé tô are 12: 1-5, 23: 4, 35: 12,27   **11:11 11: 11** Dé tô are 18: 11-14, 21: 2   **11:12 11: 12** Dé tô are 22: 17   **11:13 11: 13** Dé tô are 23: 4, 1 Kronik 29: 15, Kurôn kibé 39: 13

16 Nijba, tiri wori ba, bay woge na sa iyére to dè to bay henan ya hen. Sa iyére hende to hen na, na derômaran. Ôbi a, hena bay ré uwôge Emen «Emen» woji kôba, tayre ré diri ré hen wôsa ôbi nan sa iyére wô biji ya a men.

17 Na sa kibi ayê bôô anan Abraham na ré ay kemari Isak diré lij sarga kirina Emen na sélij bôri hen. Ôbi na ay kemari bi wo pôn nêhen diré lij sarga bi wo na kemari bi wo hen anan Emen na ay tôri biri

18 kôli iyôn ba: «Na nan kemam Isak anan kwôngêm ré kwônê mega wo na en gengin hen iyôn.»

19 Nijba, Abraham hôn mega wo Emen ré ôrin nan néé wo ré lê an Isak ré jê sé kamjê. Na hen iyôn a, ré yi mega wo Isak na ré ma an ré ji si kamjê iyôn.

20 Na sa kibi ayê bôô anan Isak ré tôrin kibri sa si Jakwôb nan Esawu an ôbi hôn mega wo terê kibi bi wo hen na ariri ré sa lij.

21 Na sa kibi ayê bôô anan Jakwôb kirina baa da wo da ma na, ôbi tô kibri sa kam Josêp ka wôô hen men, ôbi gere yiri nan kwore wori an ayin kibi Emen.

22 Na sa kibi ayê bôô anan Josêp kirina ré baa da wo da ma na, kôl kwôli sé wo kam *Israyêl a sép Ejipt a men, gengeji anan bay ré sa lij nan ibéri wulê wo diré ma a men.

11:18 11: 18 Dé tô are 21: 12, 22: 1-14   **11:20 11: 20** Dé tô are 27: 27-29,39-40   **11:21 11: 21** Dé tô are 48: 1-20, 47: 31
11:22 11: 22 Dé tô are 50: 24-25, Sé nô 13: 19

23 Kwo iba *Moyis naŋ yori kôba, na sa kibi ayê bôô woji aŋa kirija bay yêŋ Moyis na, bay uwôbiri li geserê subu wôsa bay bô manare to kemarji menba, bay hariŋ tôô to kelma ay hen né kwôy.

24 Na sa kibi ayê bôô aŋa kirija Moyis ré yij kwo iyêri na, ré kaŋ bi bay ré uwôgeri kema môni Parawôn wo na kelma wo Ejipt hen.

25 Aŋ ôbi gey gelij gusiŋ naŋ ãijé ka Emen ãiba, ãiré meré naŋ yi deré wo haw hen mera bô têriŋ a ré.

26 Ôbi gey bi ãijé ré kaŋni mega bay ré sa kaŋij *Krist, kwo Emen dôri hen, hen iyôn na ré dô ãê ari uné ka sa iyé Ejipt a kêŋ wôsa ôbi ãi tiri na sa aŋgaŋ têbê sa kôbi ka a era hen a ãi.

27 Na sa kibi ayê bôô wori aŋa Moyis na ré sêŋ sa iyé Ejipt a ãiba, na hariŋ bô tarê wo kelma Parawôn ré men, ôbi ãebu sa têri a mega wo ôbi ré gel Emen wo kwôni gili sa pôn né hen iyôn.

28 Na sa kibi ayê bôô bi aŋa ôbi ré ãi tô lê geserê wo bay uwôgeri Pak hen men, ôbi kôlji bi bay ré tal kwôbri lari a kibi geré aŋ bi mana wo temare ré duu kamrê kaŋ kalmare ka Israyêl ré nij.

29 Na sa kibi ayê bôô aŋa kam Israyêl ré ãayji cér wo bay uwôgeri cér wo sêy hen mega kirij ka hay iyôn menba, kamaŋ ka Ejipt gey ciré lê hen iyôn men, menba, cér bi wo hen pôrji kêŋ.

11:23 11: 23 Sé nô 2: 2, 1: 22

11:24 11: 24 Sé nô 2: 10-12

11:27 11: 27 Sé nô 2: 11-15

11:28 11: 28 Sé nô 12: 21-30

11:29 11: 29 Sé nô 14: 21-31

³⁰ Na sa kibi ayê bôô woji bi wo hen aña haba woñ gerem wo sa Jérïko ré tïñ kirïña kam Israyêl tor sari kwôy wulê jurgem hen.

³¹ Na sa kibi ayê bôô aña Rahab hende yïñ yïñare topï têtïñ ré ma nañ bay kañê Emen né wôsa hende na ßu ßïné ka Israyêl ka na jañla sa kôbe kirïñ hen yere a nañ yi derê.

³² Na ba na kwôli mi a ené kelê sôn ba? Na wo ené uwôn tulmô kirïñ dê ba, ené kelê kwôli si Jédéyôn, Barak, Samsôn, Jepté, Dabid, Samiyêl nañ bay kibi Emen kêm.

³³ Na sa kibi ayê bôô woji aña bay ré bôy kumbul nañ sa iyére iyére men, bay li anğan derôre tu Emen a men, bay uwôn anğa Emen na genge ðiré biji hen a men. Bay ßu kibi kwo meñ,

³⁴ bay bare néé wo tare men, kirïña bay ca deréji ré yeberé to dami kôba, bay ge gôl men, bay na iya niñba, uwôn néé lew men, kibi kumbul a ba, bay na imñê men, bay bôy kumbul sa asgarñê ka sa iyére to ðanji a a men.

³⁵ Na sa kibi ayê bôô aña yébé ré hô gelïñ ßïné kaji ka na ma hen ji si kamñê. ßïné ka ðanji kwôni bay gelji gusïñ tu temare a añ bi bay ré ðéñ ayê bôô woji, niñba, bay ðebe sa têtïji a kwôy wô sa jïñ sïñ kamñê wô môriñ bô derê a men.

³⁶ ßïné ka pônï bay tiréji men, bay sêji nañ sera men, harêji nañ ganji masure men, bay biji

---

11:30 11: 30 Josuwé 6: 12-21   **11:31 11: 31** Josuwé 6: 22-25, 2: 1-21   **11:32 11: 32** Bay jerê kwôlê 6 - 7, 4 - 5, 13 - 16, 11 - 12, 1 Samuyêl 16: 1, 1 Kilmé 2: 11, 1 Samuyêl 1: 1 - 25: 1   **11:33 11: 33** Daniyêl 6   **11:34 11: 34** Daniyêl 3: 1-30   **11:35 11: 35** 1 Kilmé 17: 17-24, 2 Kilmé 4: 18-37

daŋgay a a men.

³⁷ Bijné ka pôni bay gôbeji duu ré keram men, ka pôni bay karji derôre a wôô men, ka pôni bay derji ré yebere to dami men, ka pôni kayrê naŋ kirij kirij men, bay harê na wumne men, na bay nimré men, bay gelji gusij damaŋ a men.

³⁸ Sa terare nà ná, dôd ba, bay henaŋ ré merê ya ré wôsa bay na bijné kaŋ bay bôô pôn ka dôri. Bay kayrê erê bô kalmê men, sa keram a men, yéré bô iyom keram men, bô iyom a a men.

³⁹ Na sa kibi ayê bôô woji aŋa gawrê bay ka kêmen hen ré déŋ tu Emen hen, niŋba, aŋga Emen na genge dírê bijn bijné kari hen na, bay gel naŋ tirji ré tô.

⁴⁰ Wôsa Emen na erem sa aŋga dô dê aŋ wô sarna aŋ ôbi na gey bi bay ré uwôŋ are bay ka kêmen hen piniji ré.

12

Ibarna Emen

¹ Bijné bay ka kêmen ka na bi bôrji sa Emen a ka nana toy kwôliji hen na, bay méréna ta wô geléna geré. Iyôŋ ba, na déŋge aŋ yôd aŋga néey ka jerêna erê tumô hen men, têriŋ to gabêna tôŋ lew hen aŋ, na geréŋge gere to Emen gey nana ge hen dîba, na merênéŋge tô a ré.

² Na déŋge turna yi sa Jésu a wôsa ôbi a na ôbi dé tô ayê bôô wona men, ôbi deré kebre a men hen. Ôbi ay yiri bi bay diiri aŋ bééri sa gurô tagelê dîba, dí tay temare to iyôŋgi hende to hen

diri ré. Wôsa ôbi erem sa yi derê wo Emen ré sa biri a hen dî. Añ haw hen ôbi mô sa kôbi Emen woñ gusurô a bô emê iyére tori a.

³ Erménge sa gelé wo bay têriñ na gelij Jésu gusiñ men, ken erem sa beré wo ôbi bu bôri iyére perê gusiñ hende to bay gili hen añ bi bônge ré mênij kwôy wo ken déñ gere tonje ré.

⁴ Wôsa kumbul wo ken li nañ têriñ hen na, ken li kwôy mañ kibé ré tô. Iyôn ba, ken bi bônge mêné ré.

⁵ Na ken gôrbij sa ibiyare to Emen na dôbêna bôrna môñ kamni iyôn hen ba? Ôbi na kôl iyôn ba:

«Keman, kirijna Kelma halem ba,
ju erem sara, a hena ôbi ré nayem ba,
ju dî bôm mêné ré a men.

⁶ Wôsa Kelma hal na kwôni wo ôbi geyri men, ôbi sê na kwo ôbi bôri môñ kemari iyôn hen men.»

⁷ Berénge bônge tô gusiñ hende to ken gelij hen, wôsa Emen halénge na bô a hen men, na perê gusiñ hende to hen a dema Emen ré berénge môñ kamni iyôn men. A hen ba, kema wo ibari ba halêri hen ya ba?

⁸ Emen hal kamni kêm na hen iyôn hende to hen. A hen aña ôbi ré halénge ré na, ken yi môñ lamnañé iyôn dîba, kena kamni ré.

⁹ Na erem sa balêrna kañ imjê ka sa terare a nà ka halêna menba, nana kemnañ tiniji hen ba, Ibarna wo derômarañ a dema nana dôbê sarna

biri ré ba? A hena nana biri kwôlê na, naa merê tu geɲ naɲ kununa.

¹⁰ Balêrna kaɲ impê ka sa terare a nà ná, bay halêna na kirɲa nana baɲ kamrê hena bay ré bô mega wo ré dô, niɲba, Ibarna wo derômaran na, halêna na wô derê wona aɲ bi nana yiɲ naɲ jengêrna môɲ kwori iyôɲ men.

¹¹ Kirɲa bay halêna na, tumô ba nana bô mega wo anɲaɲ gusiɲ iyôɲ dɪba, yi derê naɲ bô a niɲba, wulê wo gusiɲ hende to hen kô niɲ na, kwôni wo na geliɲ gusiɲ hende to hen na, bôri a jali men, jé lêri a yé kwoɲ derôre a men.

Ayé tôô naɲ yêgê maa

¹² Yênen, iyôɲ ba, ken bu bôrɲge iyêre ken ôriɲ tumô dɪba, ken dɪ bôrɲge mêne ré.

¹³ Bi jé lêreɲge yi kwoɲ derôre aɲ bi kené iya ré, niɲba, bi kené yiɲ ka néerɲi ya hen dɪ.

¹⁴ Masêɲge bi bô jalê ré yi perêɲge a naɲ biɲé kêm men, ken mase bi ken yi biɲé ka yi naɲ jengêrɲi tumô Emen a. A hena kwôni wo ré yi naɲ jengêri ré na, ôbi a gelé tu Kelma ré kwôy.

¹⁵ Dêɲge tu melênê sa yerɲge a bi kwôni dɛɲ bô derê wo Emen né men, ken dɪ tu melênê sa yerɲge a bi kwôni yi môɲ gurô wo daɲ iyôɲ né, wôsa kwôni bi wo iyôɲgi hen na, a mênê megêri.

¹⁶ Dêɲge tu melênê sa yerɲge bi kwôni yi ôbi yiɲ yiɲare toɲ têriɲ ré men, bi yi ôbi kaɲê anɲa Emen mega wo Esawu na kaɲiɲ aɲ na ayiɲ suriyare tori biɲ ôbi cêgeri aɲ enɲiɲ anɲaɲ emê hen iyôɲ né.

¹⁷ Cêgê, kirijna ôbi gey uné terê kibi wo ibari menba, bay jôri. Ôbi uwôlji nañ cémé a tiri a, nijba, kwôni nê m lê ani ré nij.

¹⁸ Henênge mega wo kirij ka kené dëbij ya tumô Emen a hen na, ré yi mega sa keram wo kam *Israyêl na dëbij ya tumô hen iyôn né. Keram bi wo hen na, na anja já hebé nañ kôm men, tare na enge ya men, kirij na yi dilemne dëba, kirij ka perañgi na nañ men, kal na ge nañ nééri men,

¹⁹ burunju na ô m men, tôô kwôni kôba, na ô m a men. Añ tôô kwôni bi wo bay toy hen na, haré liji añ bay uwôlij Emen bi ôbi nañ yiri ré kôlji kwôlê ré nij.

²⁰ Wôsa kwôlo ôbi kôlji hen na, na kwôlo dë sarji. Ôbi kôlji iyôn ba: «Bi kwôni hebe keram wo yi hen né. Hena ré na lari a hebéri kôba, ken gôbri duu nañ keram.»

²¹ Are bay ka kê m ka bay gel hen na, liji haré damañ. Añ *Moyis kôba, kôl iyôn ba: «Haré lèn damañ men, en wuré a men.»

²² Nijba, kwonje kenbay ba, na hen iyôn né, wôsa ken uso da nañ keram wo Sijô men, nañ sa iyé Emen wojn ôbi merê tu geñ hen a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalêm to derômarañ a nañ kwônê manê kare ka gôlij dënsé hen.

²³ Ken era da nañ kwônê bijné ka li yi derê hen men, bijné bay ka hen na, yi mega yê kalmare ka Emen iyôn ka hiniji dñj bô magtubu

a derômaran̄ a men, ken era ða ligi Emen won̄ ôbi jerê kwôlê sa ðijé a kêm hen men, ken era ða ligi tini ðijé ka ca kan̄ derôre cerêd yôd hen a men.

²⁴ Men, ken era ligi Jêsu a wo ðebe derô gawrê nan̄ Emen wô ðijare to kôrbi hen men, ken era ða nan̄ kwôbriri wo ðij tôn̄ wo gel na an̄ga dôri ðê ka kwôbri Abêl hen*.

²⁵ Iyôn̄ ba, ken ði tu melênê sa yerŋe a ðiba, ken kan̄ toyé kibi kwo iyêlênge kwôlê hen né. Tumô ba, ðijé na kan̄ toyé kibi kwôni wo na yêge marji sa terare a nà hen. Na hen iyôn̄ apa bay na ré gelij̄ gusij̄ hen. Nabay ka nana toy tôô Jêsu wo hena derômaran̄ a hen apa nana kan̄ni na, nabay kôba naa gelij̄ gusij̄ men.

²⁶ Ôbi wo tumô na iyêl̄ an̄ terare na yebagij̄ hen na, haw hen ay tôri kôl iyôn̄ ba: «Têê pôn a sôn̄ na lê sa terare a yebagij̄. Na sa terare punu a yebagij̄ mera ré, nij̄ba, derômaran̄ kôba, a yebagij̄ a men.»

²⁷ Kwôlo ôbi kôl ré têê pôn a sôn̄ hen na, geléna na wo are kêm ka ôbi na ði hen na, ré wuré an̄ ré nan̄êji a men. An̄ bi an̄ga nê̄m wuré ré hen a ré merê.

²⁸ Iyôn̄ ba, na lij̄ge Emen dosé wôsa ôbi béna emê iyére to wuré ré hen, men, naa gel yi derê wona bi wo hen heramij̄niri nan̄ geré wo dé tiri hen men, na ayêŋge kibri men, na ðij̄geri kwôlê a men.

²⁹ Wôsa Emen wona na, yi môp̄ tare top̄ hendi mênê kirij̄ iyôn̄.

---

* **12:24 12: 24** Kwôbri Abêl ba, gel na bare nij̄ba, kwôbri Jêsu ba, gel na gelê. **12:26 12: 26** Ajé 2: 6 **12:29 12: 29** Détéronôm 4: 24

13

Hal wo dôrij Emen

¹ Kenbay ðiné ka Emen na, dô wo ken perij yernge hen iyôn tumô tumô.

² Berénge kergê yernge a ðiba, ken gôrbij né wôsa ka pôni ka na li hen iyôn na, bay na ðu *manê ka derômaran a yirji a hen nijba, bay na hôn né.

³ Erménge sa ðiné ka yi danɣay a môñ ré na kenbay a yé ré danɣay a iyôn men, ken erem sa ka gelij gusij a môñ ré na kenbay a ré gelij gusij iyôn men.

⁴ Kwôlo gengij sa engé yi na, bènge kwôlê sara. Bi gawrê tô kwôrnare yijji yijnare top iyôn a tôñ hen né, wôsa Emen a sa jerê kwôlê sa bay lêre têrij hende to iyônɣi hen men, ôbi a sa jerê kwôlê sa bay wogé yébé megêrji hen a men.

⁵ Bi gursu gelénge gusij né men, anɣa dê ka ken ôrij hen na, bi nêñ hen iyôn wôsa Emen kôl iyôn ba: «Na derê kôben ðénge an ré kwôy.»

⁶ Na ôbi á, tôrna ré nêrêna menba, naa kelê iyôn ba:

«Kelma a lê nan en iyôn ba, na harij na mi sôn ba?

Men, na mi gawra ré lèn ba?»

⁷ Erménge sa bay derê tumôrnge ka tumô ka na ulénge béré kwôlo Emen hen men, erménge sa jé lêreji a men, sa temare to bay uwôn a men. Iyôn ba, ken bi bôrnge sa Emen a mega wo bay kôba, na bij bôrji sa Emen a hen iyôn men.

13:2 13: 2 Dé tô are 18: 1-8, 19: 1-3   **13:5 13: 5** Détéronôm 31: 6,8, Dé tô are 28: 15, Josuwé 1: 5, 1 Kronik 28: 20   **13:6 13: 6** Kurôn kibé 118: 6

⁸ Na Jésu Krist bi wo hen a na ôbi gôlij nã na henañ men, kemnêñ men, kiya a men dîba, ôbi bilij né.

⁹ Dêñge tu melênê sa yerñge a wô wo bijné ka pôni maa lamêñge nã gelé añañji ka gay gay ka bijn nã kana ré hen. Toyêñge kwôlo bay kôl hen né wôsa na bô derê wo Emen a bijn gawra néé dîba, na lê tôô to gengij sa añañ emê hen ré. Dô wo ken hôn hen iyôn hende to hen. Bijné ka li tôô to gengij sa añañ emê hen na, tôô hende to hen li nã ci ré kwôy.

¹⁰ Bay bê kwôbe ka Jubnê kañ bay lê sarga bô iyére toñ bargay hen na, bay nêñ emê añañ sarga ka yi kini bê kwôbe wona hen né.

¹¹ *Dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo Jubnê li sarga bijn Emen bi ôbi ré dîñ bôri jal sa têrij lê gawrê a. Ôbi ô kirij ka Emen debijn ya hen nã kwôbri lari ka bay duu hen kôbriji a. Nijba, tanayriji ba, bay ôrij wolé nã iyére ô uwoyé añ.

¹² Na hen iyôn a Jésu kôba, bay ré ôrij nã dî wolé nã iyére wô deréri men hen. Añ kwôbriri bijn tôñ wô dôrij têrij to bijné.

¹³ Iyôn ba, na sêñge erêñge ligiri a wolé yañ añ bi bijné tôrjêna nã dî.

¹⁴ Wôsa sa iyére tona toñ tiri nã sa terare a tôñ nà, nijba, nana bi bôrna na sa iyére to derômarañ to naa sa erê merê nã kununa yôd hen.

¹⁵ Iyôn ba, na heramêñge Emen yôôd sa kibi añañ Jésu na li hen. Heramê wo nana herameri

hen na, yi mega sarga wo nana li biri iyôn. Na hen iyôn aña kwôlo si kebrena ba, bi heramêri kwôy kwôy wôsa nana kôl ôbi ré na Kelma.

¹⁶ Linge naɲ yerŋge men, ari upérŋge kôba, ken biɲ megêrŋge dê men. Gôrbijŋge kwôlê bi wo hen né pa pa, wôsa na ari lê bay ka hen iyônɣi hen a na sarga wo dé tu Emen.

¹⁷ Bijŋge bay derê tumôrŋge kwôlê men, ken dôbe sarŋge biji a men. Wôsa bay a na bay berê sarŋge men, tôre to cêgê ba, na bay a kôlij Emen wô berê wo bay na bôrij sarŋge hen a men. A hena kené biji kwôlê na, bay a lê jé woji bi wo hen naɲ yi derê dîba, bay a ßarê ré. Wôsa hena bay ré ßare ba a lê naɲ ken né.

¹⁸ Uwôlêŋge Emen wô sarni kwôy kwôy wôsa nini hôn wo ani kani ka habijŋ ré naɲ ermé woni a nijba, niné gey lê na aŋga dôri kwôy kwôy dî.

¹⁹ Men, en uwôlêŋge bi kené uwôl Emen ta ta bi ôbi ré ben geré bi ené hôrij upéŋge lew.

Kwôlê woɲ dirij kibi kwôlê

²⁰ Emen woɲ ôbi bô jalê na biɲ Kelma wona Jêsu ji si kampê. Kelma wona Jêsu na ôbi gemé gangê wo dami sa kibi sarga wo kwôbriri wo dî tô bijare to naɲ kunu hen.

²¹ Bi Emen béŋge néérŋge ken lij bô geyé wori men, bi béna na li aŋga dé tiri a men naɲ néé wo Jêsu Krist béna hen. Bi ayê kibi yi wô sari naɲ elê elê. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Dosé to ôbi lij

²² Yênen, en li magtubu hende to hen béŋge dôbij ibiyare bôrŋge a. Aɲ en uwôlêŋge bi kené uwôl tô bôrŋge aɲ kené toyij kwôlê bi wo hen.

Wôsa na kwôlo lôg senje dîba, na kwôlê wôni wo gap nê.

²³ En kelênge bi kené hôn mega wo yêna Timoté wo bay na ßiri uwôli dangay a hen na, bay ré uwôli ta nij. Añ hena ôbi ré era upen cêd ba, wulê wo na erê gelênge ba, nija erê nañ dî pôn.

²⁴ Lînge bay derê tumôrñge nañ ßijé ka Emen kêmen dosé. Yênerna ka Itali kôba, lênge dosé men.

²⁵ Bi bô derê wo Emen baa nañ ken kêmen.

Kimré
Kimré: Magtubu tôô toj bîpare to kôrbi New
Testament

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kimré

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 7 May 2025 from source files
dated 7 May 2025

9dff176-4e78-52cc-9acd-204efe85cf84